

چند نکته مهم دربارهٔ مهارت‌های کتاب‌خوانی و مطالعه برای اولیا و مربیان

دکتر احمد به پژوه

دانشیار روان‌شناسی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران

در عصر حاضر آشنایی با اصول، فنون و مهارت‌های کتاب‌خوانی سریع‌تر و مطالعه مؤثرتر، نیاز همهٔ اولیا و مربیان آگاه محسوب می‌شود، در حالی که برخی از آنان مهارت‌های کتاب‌خوانی را کسب نکرده و در فرایند مطالعه و دستیابی به منابع مورد نظر خود، دچار سرگردانی و اتلاف وقت هستند. از این‌رو، در این مقاله سعی شده است چند نکته به‌طور فشرده در زمینهٔ مهارت‌های مطالعه، تندخوانی، خوب‌خوانی و به عبارت دیگر مطالعهٔ سریع و مؤثر (صامت‌خوانی) جهت راهنمایی و کمک به اولیا و مربیان عرضه شود. اغلب از دیگران سؤال می‌کنیم: "چه مطالعه می‌کنی؟" و به ندرت اتفاق می‌افتد که سؤال کنیم: "چگونه مطالعه می‌کنی؟" در حالی که چگونگی و نحوهٔ مطالعه است که اشخاص سطحی و افراد ژرفاندیش را از یکدیگر متمایز می‌کند. بدین ترتیب زیاد کتاب خواندن مهم نیست، بلکه خوب کتاب خواندن مطرح است.

به نظر می‌رسد با آشنایی با فنون کتاب‌خوانی و نکاتی که در مطالعه باید به کار بست، بتوان به اهمیت و منزلت کتاب و کتاب‌خوانی آگاه شد و مجد و عظمت و غنای فرهنگ ایران اسلامی را که سالیان سال خود کانون صدور فرهنگ و ادب و علم به اقصی نقاط دنیا بوده، دوباره باز یافت. گرچه باید اذعان کرد که پس از انقلاب شکوهمند اسلامی، تا حدی تحول و دگرگونی چشمگیری در این زمینه رخ داده است. شاید یکی از علل "کم کتاب‌خوانی" در خانواده‌ها و عدم تمایل به مطالعه، عدم آشنایی پدران و مادران با فنون و



روش‌های کتاب‌خوانی سریع‌تر و موثرتر باشد؟ باتوجه به ویژگی‌های فرهنگ و تمدن در عصر جهانی شدن، یعنی ارتباطات روزافزون و انفجار دانش و اطلاعات، هر لحظه انسان‌های روی کره خاکی کمبود وقت احساس می‌کنند و ضرب‌المثل معروف "وقت، طلاست" برای آنها بیشتر محسوس و ملموس می‌شود. زمان، زمان سرعت است و اکثر افراد سعی می‌کنند فعالیت‌هایشان را با سرعت هر چه بیشتر انجام دهند و در این رهگذر شنیده می‌شود که می‌گویند: "ای کاش شبانه روز بیش از بیست و چهار ساعت بود!" و متأسفانه زمان آنچنان کالای گران‌بهایی است که نه می‌توان آن را اندوخت و ذخیره کرد و نه باز یافت و جبران نمود.

مطالعه کردن هم از آن اموری است که انسان‌ها در پی آن هستند تا سریع‌تر آن را انجام دهند و با توجه به اهمیت مطالعه و برقراری رابطه با جهان اندیشه، آنان به دنبال بیشتر خواندن و خواندن خواندنی‌های ارزنده‌تر و بهتر می‌روند. اینک اهل معرفت نیک می‌دانند که دیگر زمان "هر کتابی به یک بار خواندنش می‌ارزد!" به سر آمده است و کثرت آثار چاپی و قلت زمان اجازه نمی‌دهد این حکم را کورکورانه بپذیریم و نسنجیده هر کتاب، نشریه یا ماده خواندنی را که به دستمان رسید، بدون هدف و برنامه و بی‌توجه به محتوای آن، مطالعه کنیم. لذا در انتخاب کتاب، نشریه یا سایت جهت مطالعه و بهره‌برداری باید بسیار هوشیار بود و سنجیده عمل کرد تا پس از مطالعه آن، یا مراجعه به آن سایت، احساس خسران و زیان نکنیم. گفتنی است که انتخاب کتاب، نشریه یا سایت، با انتخاب دوست هیچ تفاوتی ندارد. همان‌گونه که باید برای معاشرت، دوستان خوب برگزید، برای مطالعه نیز باید کتاب‌های خوب انتخاب کرد.

اهمیت مطالعه عمقی و تحلیلی از دیر زمان نزد اهل علم و ادب شناخته شده است و پیرامون آن سخن‌ها گفته‌اند. برای نمونه "فرانسیس بیکن" (دانشمندانگلیسی ۱۵۶۱-۱۶۲۶)، در مقاله "تحصیل و مطالعه" ۳ می‌نویسد: "مطالعه ذات آدمی را به کمال می‌رساند و خود با تمرین و تجربه کمال می‌پذیرد. استعداد‌های ذاتی مثل گیاهان خودرو هستند و مطالعه برای آنها در حکم پیراستن شاخ و برگ است. مطالعه به خودی خود بیش از آنچه لازم است راه‌های گوناگون در برابر آدمی می‌نهد که برای محدود کردن این راه‌ها، تجربه ضرورت دارد. مردم نیرنگ‌باز مطالعه را حقیر می‌شمردند، ساده‌دلان آن را می‌ستایند و تنها خردمندان مطالعات خود را به کار می‌بندند." در ادامه این مقاله، بیکن اضافه می‌کند که: "هرگز کتابی را به آن قصد نخوان که بخواهی آن را نقض کنی و نیز به آن قصد که آن را بپذیری و مسلّم شماری، یا برای آنکه مایه‌ای برای سخن گفتن پیدا کنی، بلکه خواندن تو فقط باید برای سنجش و تأمل و اندیشیدن باشد (خوب خواندن). از این روست که برخی از کتاب‌ها را باید چشید، بعضی دیگر را باید بلعید و تنها معدودی از کتاب‌ها را باید خوب جوید و هضم کرد. به بیان دیگر ارزش همه"

کتاب‌ها یکسان نیستند، چرا که در مورد برخی از کتاب‌ها باید فقط بخش‌هایی را خواند، گروه دیگر را باید مورد مرور اجمالی و گذرا قرار داد و تنها معدودی از کتاب‌ها را باید تمام و کمال و در نهایت حوصله و دقت خواند و مطالب آن را مورد تأمل قرار داد.

زمانی که به دنیای کتاب و کتابخانه قدم می‌گذارید، معارف بشری در زمینه‌های گوناگون در چشم‌انداز شما قرار می‌گیرند، اگر بر آن هستید که بر لطف طبع شما افزوده شود به سوی کتاب‌های شعر و ادبیات و هنر بروید. اگر تمایل دارید هوشیاری و زیرکی شما وسعت یابد، سراغ کتاب‌های ریاضیات بروید. چنانچه علاقه‌مندید به تهذیب نفس و وقار خود بیفزائید نشان از کتاب‌های عرفانی و اخلاق بجوئید. اگر می‌خواهید در مباحثه و بیان، توانایی‌های لازم را کسب کنید، کتاب‌های منطق و معانی بیان را مطالعه کنید و بالاخره بدانید که هیچ نقصی در ذهن نیست که با مطالعه مناسب از میان نرود. همان‌گونه که هر ورزش مناسبی پرورش عضو خاصی از اندام انسان را در پی دارد. بحث اصلی در این است که چه شیوه‌هایی را باید در خواندن به کار برد تا با صرف کمترین نیرو در حداقل زمان ممکن، نوشته‌ای را خواند، فهمید و مقصود نویسنده آن را درک کرد. یک پدر و مادر مسئول موظف است هرروز مطالعه کند و مقدار زیادی مطالب خواندنی بخواند. این مطالب به شکل‌های گوناگون روزنامه، مجله، گزارش اداری، نامه‌های اداری، کتاب و مقالات علمی و نظایر آن عرضه می‌شوند و در نتیجه کمتر کسی است که در مقابل تراکم این مواد، کمبود وقت احساس نکند و از کمبود وقت ابراز نگرانی نماید. شاید اکثر اولیا و مربیان فهیم و آگاه، همیشه کتاب‌هایی را در لیست نوبت دارند تا روزی وقت آنها سر رسد و مورد مطالعه قرار دهند. از این‌رو، نیاز روزافزون به خواندن ما را ملزم می‌کند به فنون و روش‌های تندخوانی و مطالعه مؤثر آشنا شویم. شایان ذکر است که امروزه خواندن، خود نوعی مهارت است که بایستی با تمرین‌های حساب شده و سنجیده این مهارت را کسب کرد. لذا تعجب‌آور نیست که ملاحظه کنیم در دانشگاه‌های بزرگ آمریکایی و اروپایی آزمایشگاه‌هایی را به سنجش سرعت خواندن و تندخوانی اختصاص داده‌اند. اگر ملاحظه می‌شود فردی، دانش‌آموز یا دانشجویی به هنگام مطالعه، در جاهای پررفت و آمد، تندتند قدم می‌زند و با صدای بلند مطالعه می‌کند، به این دلیل است که با فنون مطالعه درست آشنایی ندارد و مهارت‌های لازم را کسب نکرده است، او نمی‌داند که برای مطالعه درست باید در گوشه‌ای ساکت و آرام نشست و آهسته کتاب خواند تا دچار پریشانی حواس نشد و در نتیجه زود خسته و ناتوان نگرددید.

به طور مسلّم شما تاکنون بر حسب عادت‌های شخصی با روش‌های گوناگون به کتاب‌خوانی پرداخته‌اید که اینک با توجه به آنچه که از نظر شما گذشت، برای مطالعه مؤثرتر و سریع‌تر چند نکته مهم فهرست‌وار ارائه می‌شود تا به یاری حضرت حق بتوانید میزان کیفی و کمی

مطالعه خود را ارتقا دهید و بازده کتاب‌خوانی خود را پربارتر نمائید. قبل از هر مطلبی، بجاست تأکید شود اگر تصمیم گرفته‌اید به طور جدی وضعیت مطالعه خود را بهبود بخشید، توصیه می‌شود موارد ذیل را به کار بندید و بدانید که مطالعه سریع‌تر و مؤثرتر نوعی مهارت است که با تمرین و تکرار حاصل می‌شود و دوام می‌یابد. بدیهی است که تنها "سریع خواندن" هدف نیست، بلکه مؤثر خواندن نیز منظور است و در مجموع با نوع مطالعه، کمیت و کیفیت مطالعه، محتوای کتاب و هدف مطالعه مرتبط است. به دیگر سخن، سریع خواندن لازم است، اما کافی نیست، بلکه فهمیدن و درک مطلب نیز به طور قطع ضرورت دارد و بالاخره تندخوانی و مؤثر خوانی لازم و ملزوم یکدیگرند.

قابل یادآوری است که این نکات، براساس تحقیقات انجام شده و بررسی و جمع‌بندی منابع و پیشینه موجود که در پایان مقاله معرفی شده‌اند، تهیه شده است. در ضمن شایسته است توضیح داده شود که اساساً موضوع مورد بحث در فرهنگ ما تازگی دارد و تحقیق جدی پیرامون وضعیت مطالعه پدران و مادران و خانواده‌ها به زبان فارسی صورت نگرفته است.

نکته اول:

برای استفاده کامل از زمان مطالعه و صرفه‌جویی در آن، داشتن هدف‌های روشن و مشخص، برنامه از پیش اندیشیده، نظم و ترتیب در امور، سرعت عمل در انجام کارها وجود حالت پذیرش روش‌ها و فنون جدید و مؤثر، ضرورت دارد. برای مثال، منظور از داشتن برنامه، این است که بدانیم کدام کتاب پایه و اصلی را اول بخوانیم و کدام کتاب فرعی را بعداً مورد مطالعه قرار دهیم. به همین ترتیب مطالعه نباید تصادفی و گاه‌گاهی و هرچند وقت یکبار باشد، بلکه به‌عکس باید منظم، مستمر و پی‌گیرانه باشد. بنابراین شایسته است در شبانه روز وقت معینی را به مطالعه اختصاص دهید و فرهنگ کتاب‌خوانی را در خانواده خود رواج دهید. توصیه می‌شود به فصل هشتم کتاب "ازدواج موفق و خانواده سالم، چگونه؟" (به‌پژوه، ۱۳۸۹) با عنوان خانواده سالم و فرهنگ کتاب‌خوانی مراجعه فرمائید.

نکته دوم:

سعی کنید در برخورد با موضوع مورد مطالعه، قبل از مطالعه، دقایقی را به طرح سؤال‌های گوناگون و اندیشیدن پیرامون موضوع مورد نظر بپردازید و بدانید که ساعات مطالعه و تفکر، لازم و ملزوم یکدیگرند. مطالعه وسیله کسب معرفت و تفکر عامل ملکه ساختن آن در ذهن است، لذا مطالعه بی تفکر ثمری ندارد.

نکته سوم:

لازمه مطالعه سریع‌تر و مؤثرتر، لذت بردن از مطالعه و حفظ تمرکز حواس است. لذا موقع مطالعه، آماده شوید تا از نکات مهم و جالب یادداشت بردارید، زیرا که این عمل به یادگیری و تمرکز بخشیدن حواس شما کمک می‌کند. بنابراین همیشه کاغذ و مداد یا خودکار همراه داشته باشید و در کاغذ یادداشت، تاریخ و منبع یادداشت‌برداری

را هم بنویسید و آنها را به طور منظم طبقه‌بندی و نگهداری کنید. سعی کنید با قلم و بیان و اندیشه شخصی خودتان همراه نقد، بررسی و ارزیابی مطالب، از بخش‌های مهم کتاب یادداشت بردارید. در این رابطه خلاصه نویسی مطالب و نوشتن مطالب با نظم و ترتیبی جدید به یادگیری موضوع مورد نظر کمک می‌کند. برای مثال، می‌توان با برهم زدن تقدم و تأخر مطالب به آن نظمی نوین و ساختاری جدید بخشید.

نکته چهارم:

اگر ضمن مطالعه، به مطلب جالبی برخوردید که با موضوع مورد نظر تان مرتبط است، آن مطلب را به منظور بازیابی، با ذکر مشخصات کتاب و یا مقاله با کلمات و جملات خود یادداشت کنید. منظور از مشخصات کتاب، به ترتیب عبارت است از: نام خانوادگی و نام نویسنده، تاریخ انتشار، عنوان کتاب، نوبت چاپ یا ویرایش، تعداد جلد، نام و نام خانوادگی مترجم، تاریخ انتشار، محل انتشار و نام ناشر و صفحه مورد نظر. چنانچه منبع مورد نظر مقاله باشد، مشخصات آن را به ترتیب ذیل منعکس کنید: نام خانوادگی و نام نویسنده مقاله، تاریخ انتشار، عنوان مقاله، نام مجله یا نشریه، دوره یا سال، شماره و صفحه مورد نظر.

نکته پنجم:

اگر کتابی را که مطالعه می‌کنید، متعلق به خودتان است، می‌توانید برای مرور بعدی زیر بعضی از مطالب مهم خط افقی بکشید و یا خلاصه مطلب یک بند (پاراگراف) را در دو یا سه کلمه سمت راست آن یادداشت کنید. همچنین اگر یک یا چند بند (پاراگراف) حاوی نکات پرمعنا بود، می‌توانید کنار آن‌ها یک خط عمودی بکشید و یا علامت ضربدر بگذارید و یا یک سؤال کوتاه طرح کنید که هنگام مطالعه مجدد، شما را به اندیشیدن دعوت کند. در هر حال سعی کنید روابط بین اجزا و کل را درک کنید و همواره این حقیقت را در نظر داشته باشید که اغلب، بندهای یک فصل و تمام فصل‌های یک کتاب اجزای یک سیستم واحد را تشکیل می‌دهند.

نکته ششم:

در انتخاب درست کتاب، سعی کنید با توجه به معیارهای گوناگون، بهترین کتاب‌ها را در زمینه مورد مطالعه تان انتخاب کنید و در این راه می‌توانید از افراد مطلع، صاحب نظر، متعهد و کتاب‌شناس کمک بگیرید و با آنها مشورت کنید.

نکته هفتم:

برای گزینش درست کتاب، سعی کنید قبل از شروع مطالعه، متن کتاب، مقدمه، پیشگفتار و یا دیباچه و فهرست آن را مرور کنید و از مطالعه این بخش‌ها حوصله تان سر نرود، زیرا که به طور معمول با مطالعه این بخش‌ها، می‌توانید شناختی همه‌جانبه و برداشتی کلی نسبت به کل کتاب بدست آورید و به این ترتیب در وقت خود صرفه‌جویی کنید. عده‌ای این‌گونه مطالعه را، مطالعه اجمالی گویند و در صورتی که با موضوع مورد نظر تان ارتباط داشته باشد، می‌توانید آن را بعد مطالعه تحلیلی قرار دهید.

نکته هشتم:

شما خوب می‌دانید که هر کاری نیاز به برنامه‌ریزی دارد، سعی کنید برای مطالعه خودتان از نظر زمانی، مکانی و موضوعی برنامه داشته باشید و با توجه به اولویت‌ها و تنگناهای زمانی و فعالیت‌های زندگی‌تان کتاب انتخاب کنید و از مطالعه کتاب‌های متفرقه که ارتباطی به هدف و برنامه مطالعاتی شما ندارد، خودداری نمایید. بدیهی است مطالعه متفرقه و بی‌برنامه و اتفاقی بازده چندانی ندارد و به دامنه دانش شما چیزی نمی‌افزاید و پاره دانسته‌هایی سرگردان در ذهن خواهند ماند.

نکته نهم:

برای اینکه از کتاب‌خوانی لذت و فایده ببرید، سعی کنید کتاب را متناسب با درک خودتان و سطح دانشتان برگزینید. در این مسیر (سیر مطالعاتی)، نردبانی را تصور نمائید که قرار است پله‌های آن را یکی یکی طی کنید تا به تدریج در مسیر تکامل به سوی کامل شدن قدم بردارید.

نکته دهم:

ورق زدن یک کتاب قبل از خواندن (تورق)، نظر اجمالی به کل مطالب کتاب انداختن، خواندن بعضی قسمت‌ها به طور نمونه و تصادفی، مطالعه مطالبی که به عنوان معرفی، نقد و بررسی درباره کتابی خاص نوشته شده‌اند و نظایر آن، روش‌هایی هستند که می‌توانند شما را در انتخاب کتاب "مناسب" برای "شما" و در رابطه با هدف مورد نظرتان کمک کنند^۴. گفتنی است که در گزینش کتاب "مناسب" می‌توان از راهنمایی و ارشاد "کتابدار کتاب‌شناس متعهد" (نه کتابدار کتاب‌بان!) نیز بهره جست. در اینجا مقصود از متعهد، متعهد بودن کتابدار به "اصول اخلاقی حرفه کتابداری" است. برای مثال، راهنمایی کتابدار بایستی ارشادی باشد نه القایی.

نکته یازدهم:

به منظور حفظ تمرکز حواس، محیط اطراف شما به هنگام مطالعه، باید آرام باشد، صدای رادیو، تلویزیون و صحبت‌های دیگران افکار و حواس شما را پریشان می‌کنند. بنابراین مطالعه در یک محل خاص به تمرکز حواس بیشتر و ایجاد آمادگی ذهنی شما، کمک می‌کند. در هر حال شرایط فیزیکی مکان مطالعه از نظر نور، صدا، هوا، درجه حرارت مناسب (حدود بیست درجه سانتی‌گراد) و نظایر آن بایستی مورد توجه قرار گیرند.

نکته دوازدهم:

سعی کنید زمانی که به نشاط و شاداب هستید و می‌توانید تمرکز حواس داشته باشید مطالعه کنید نه هنگامی که خسته‌اید و دچار خواب‌آلودگی هستید. در هر حال هدف از مطالعه باید برای شما روشن باشد (مطالعه سطحی، مطالعه تحلیلی یا مطالعه تفریحی).

نکته سیزدهم:

زود تمام کردن مطالعه کتاب، هدف نیست، بلکه خوب تمام کردن کتاب یا خوب خواندن کتاب مورد نظر است. چرا که هدف، فهمیدن و درک مقصود نویسنده است و در این مورد نظامی گنجوی فرموده است:

می‌کوش به هر ورق که خوانی

تا معنی آن تمام دانسی

هرگز از مطالعه کتابی که صفحات زیادی دارد، احساس خستگی و بی‌حوصلگی نکنید، بلکه آن را با برنامه و به‌طور مستمر و مرتب مطالعه کنید، زیرا کتابی که صفحات زیادی دارد، بی‌شک مطالب بیشتری هم دارد.

نکته چهاردهم:

اگر معنای کلمه یا جمله‌ای را نفهمیدید، از آن به راحتی نگذرید، بلکه آن کلمه یا جمله را روی کاغذ جداگانه یادداشت کنید، تا پس از مطالعه، معنای آن را در فرهنگ لغات پیدا کنید و یا از شخص مطلعی سؤال کنید. بدین ترتیب به تدریج "خزانه لغات" شما برای بهتر خواندن و تندخوانی گسترش می‌یابد. برای این منظور توصیه می‌شود یک فرهنگ لغت فارسی به فارسی ۵۰ یک فرهنگ لغت انگلیسی به فارسی ۶ تهیه نمائید و مهارت لازم برای پیدا کردن معنای لغات فارسی یا انگلیسی را کسب کنید.

نکته پانزدهم:

سعی کنید به محض نشستن پشت میز مطالعه، مطالعه را شروع کنید و از "ورفتن" با اشیای اطراف خودداری نمائید. در ضمن با حالت لمیده روی صندلی ننشینید، بلکه طوری در صندلی قرار بگیرید که شانه‌ها کاملاً به حالت کشیده باشد.

نکته شانزدهم:

سعی کنید همه بخش‌های کتاب، اعم از تصاویر، نمودارها، واژه‌نامه‌ها، پانویس‌ها، توضیحات اضافی، خلاصه فصل‌ها و نظایر آن را پس از خواندن متن کتاب، مورد مطالعه و ملاحظه قرار دهید، زیرا که این بخش‌ها برای تسهیل فهم مطالب کتاب در نظر گرفته می‌شوند و چه بسا یک تصویر یا یک نمودار به اندازه چند صفحه، مطلب در بر داشته باشد. البته لازم به تأکید مجدد است که ابتدا متن کتاب را بخوانید و بر آن احاطه کامل بیابید و آنگاه حواشی را مورد مطالعه قرار دهید.

نکته هفدهم:

سعی کنید هنگام مطالعه، چشمانتان را وسط صفحه متمرکز کنید و با حرکت چشم، سطرها را دنبال کنید، نه آنکه گردنتان را به چپ و راست حرکت دهید. در ضمن چنانچه هنگام مطالعه با مشکلاتی از قبیل: آبریزش چشم، خستگی فوری و ناراحتی از ناحیه چشم برخورد کردید، قبل از هر اقدامی با مراجعه به چشم‌پزشک، از درست کار کردن چشم‌هایتان اطمینان حاصل کنید. در صورتی که هنگام مطالعه نیاز به عینک داشته باشید، حتماً از عینک استفاده کنید.

نکته هجدهم:

فاصله کتاب با چشمان شما باید در حد معینی باشد (حدود بیست و پنج سانتی‌متر)، لذا هرگز موقع کتاب خواندن سر خود را روی کتاب خم نکنید. همچنین کتاب بایستی در جای ثابتی قرار گیرد، لذا مطالعه در حال قدم زدن یا هنگام حرکت اتوبوس و سایر وسایل نقلیه برای چشم کاملاً زیان‌آور است و چشم را زود خسته می‌کند.

نکته نوزدهم:

سعی کنید کتاب را همیشه تمیز نگه دارید و به نحو درست در دست بگیرید و از تا کردن جلد یا اوراق آن احتراز نمایید. هنگام نوشیدن چای و یا خوردن غذا مطالعه نکنید، چون در این هنگام مغز باید هم‌زمان دو عمل انجام دهد و در نتیجه زود خسته می‌شود و به تدریج از کار بازمی‌ماند و همچنین احتمال کثیف و آلوده شدن کتاب نیز وجود دارد.

نکته بیستم:

هنگام مطالعه، روی کلمه‌های غیراساسی و غیرکلیدی مکث نکنید و برای دنبال کردن سطرها از مداد یا انگشت استفاده نکنید و این کار را با چشم‌هایتان انجام دهید.

نکته بیست و یکم:

هنگام مطالعه، کلمه‌ها را با صدای بلند نخوانید، بلکه اصطلاحاً در دلتان بخوانید، به طوری که صدایتان شنیده نشود، گرچه مطمئن باشید که تارهای صوتی شما فعال هستند و بگذارد فقط چشم و مغزتان نوشته را بخواند.

نکته بیست و دوم:

سعی کنید تلفظ صحیح کلمات را یاد بگیرید و هنگام مطالعه به معانی مختلف کلمه‌های یک شکل مانند: حرف و حرف یا اعمال و اعمال توجه کنید. بدیهی است استفاده از فرهنگ لغات در این موارد می‌تواند مفید واقع شود.

نکته بیست و سوم:

اگر برای کتابخانه شخصی خودتان کتاب می‌خرید مشخصات کامل کتاب همراه تاریخ خرید کتاب و قیمت آن را در دفتر مخصوصی ثبت کنید.

نکته بیست و چهارم:

اگر در نظر دارید به دوستان خود کتاب امانت دهید، مشخصات امانت گیرنده کتاب و تاریخ امانت و تاریخ برگشت کتاب را در دفتری یادداشت کنید. در ضمن چنانچه کتابی را از کتابخانه دوستی یا کتابخانه عمومی به امانت گرفته‌اید، در جایی مشخص قرار دهید و با کتاب‌های شخصی خودتان مخلوط نکنید.

نکته بیست و پنجم:

اگر کتابی را جهت مطالعه از کتابخانه‌ای یا دوستی امانت می‌گیرید، سعی کنید، در مهلت مقرر آن را مسترد نمایید تا به این ترتیب نشان دهید که شخصی منظم و مسئول و متعهد هستید.

نکته بیست و ششم:

برای ورق زدن کتاب یا مجله، به‌طور معمول از بالای صفحه ورق می‌زنند و برای این منظور تر کردن انگشت و تا کردن ورق کتاب یا مجله کار درستی نیست.

نکته بیست و هفتم:

هرگز مداد، نامه، پول، تمبر، عکس خانوادگی و مدارکی از این قبیل را لای کتاب نگذارید. بدیهی است برای نشان دادن محل توقف مطالعه، از یک مقوای مناسب یا کاغذ سفید می‌توان استفاده کرد.

نکته بیست و هشتم:

اگر ضمن مطالعه کتاب، به غلط‌های چاپی یا غیرچاپی برخورد کردید که در غلطنامه پیش‌بینی نشده بود، می‌توانید آنها را در کاغذ جداگانه‌ای یادداشت کنید و در صورت امکان با مؤلف کتاب یا ناشر آن در میان بگذارید تا در چاپ‌های بعدی اصلاح شود.

نکته بیست و نهم:

اگر کتاب متعلق به خودتان است، قبل از خواندن آن، چنانچه کتاب غلطنامه داشته باشد (همراه کتاب و یا جدا) بهتر است ابتدا غلط‌ها را در متن کتاب تصحیح کنید. چنانچه کتاب متعلق به کتابخانه است، بهتر است از کتابدار بخواهید که او این کار را انجام دهد.

نکته سی ام:

سعی کنید درباره مطالب کتاب مورد مطالعه، با همسر و اعضای خانواده خود، یا اشخاص علاقه‌مند به بحث و گفتگو بپردازید، تا بدین ترتیب، مطالب در ذهن شما بیشتر جایگزین شود.

نکته سی و یکم:

نکته بسیار مهم این است که هر ماده خواندنی را که می‌خوانید، درک و فهمیدن در مرحله اول و پذیرفتن و نپذیرفتن در مرحله دوم قرار دارد. در آغاز، بکوشید به اصطلاح "پیام" نویسنده را دریابید، در باره آن و پیرامون آن شک کنید، فکر کنید، مباحثه کنید و سبک و سنگین کنید، اما باور نکنید تا زمانی که مرحله دوم یعنی مرحله قبول پیش بیاید و بپذیرید که با ارزش‌های الهی، فطرت انسان و فرهنگ اسلام و عقل سلیم، هماهنگی و همسویی دارد و به ساختمان فکری شما استحکام و استقلال می‌بخشد. همان طور که بزرگان گفته‌اند: "شنونده باید عاقل باشد." بدیهی است "خواننده هم، باید عاقل و هوشیار باشد." شایسته است یادآوری شود که نگارنده در این مورد تأکید خاصی دارد و همواره متذکر می‌شود که قرار نیست هر "حرف مکتوبی" را در هر جایی که "مکتوب" نوشته شده و یا به چاپ رسیده است، خواند و آن را عیناً به لحاظ اینکه "نوشته‌اند" پذیرفت و هر روز از مکتب یا ایسم خاصی پیروی کرد، این درست مثل این است که بگوئیم "گفته‌اند یا می‌گویند!". در این حالت هر روز که کتاب جدیدی می‌خوانید باید باورها و ارزش‌هایتان را نیز تغییر دهید و دگرگون سازید! این وضعیت حساس و ظریف را به خصوص در سال‌های نوجوانی و سال‌هایی که دانش‌آموزان یا دانشجویان مطالعه کتاب‌های متفرقه، غیر از کتاب‌های درسی خود را آغاز می‌کنند، شاهد هستیم. برای مثال زمانی که آثار ژان پل سارتر را مطالعه می‌کنیم، ملاحظه می‌شود که حرف یا اندیشه‌اش را آنچنان با دلیل و برهان ثابت می‌کند که انسان در وهله اول باورش می‌شود و می‌پندارد که فلسفه و مکتب او بهترین و آخرین است! در حالی که اگر ثبات فکری داشته و از استقلال فرهنگی لازم برخوردار باشیم، به این سرعت و سهولت تحت تأثیر قرار نمی‌گیریم و دچار تحول و دگرگونی نمی‌شویم.